

OBEC BUDČA

**Program hospodárskeho
a sociálneho rozvoja obce Budča**

2013 - 2023

Obec Budča
Lhenická 33, 962 33
045/5398032
obec@budca.sk
www.budca.sk

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča je dokument, ktorý dáva odpoveď na otázku smerovania rozvoja obce Budča v strednodobom horizonte.

OBSAH

Obsah	2
Úvod.....	3
1 Analyticko-strategická časť	4
1. 1 Súhrnná geografická, kultúrno historická a sociálno-ekonomická charakteristika obce a charakteristika stavu vybavenosti a obsluhy územia obce, jej hodnotenie a analýza	5
1.1.1 Geografická charakteristika obce	6
1.1.2 Historická charakteristika obce.....	8
1.1.3 Kultúrna charakteristika obce.....	13
1.1.4 Sociálno-ekonomická charaktertistika obce	15
1.1.5 Chatarkteristika stavu vybavenosti a obsluhy územia obce	17
1.2 Analýza väzieb strategických dokumentov v oblasti regionálneho rozvoja s územím obce	19
1.3 Určenie rozvojového potencionálu a limitov rozvoja územia obce, definovanie podmienok udržateľného rozvoja obce.....	20
1. 4 Stratégia rozvoja obce, pri zohľadnení jej vnútorných špecifik, ktorá určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja obce	23
1.5 Analýza finančných potrieb a možností financovania programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce	27
2 Programová časť.....	28
2.1 Zoznam opatrení a aktivít pre zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja	29
2.2 Inštitucionálne zabezpečenie a organizačné zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce	36
2.3 Finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce	38
2.4 Systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce s ustanovením merateľných ukazovateľov	39
2.5 Časový harmonogram realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce	40
3 Záver	43
4 Použité zdroje	44

ÚVOD

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča je dokument, ktorý dáva odpoveď na otázku smerovania rozvoja obce Budča v strednodobom horizonte. Pri vypracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča bolo použité množstvo východiskových dokumentov ako aj podkladov.

Na finančné zabezpečenie realizácie aktivít navrhnutých v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča sa budú používať prostriedky rozpočtu obce Budča, štátneho rozpočtu, štátnych fondov, rozpočtu Banskobystrického samosprávneho kraja, prostriedky fyzických osôb ako aj iných právnických osôb, úvery a príspevky medzinárodných organizácií. Doplnkovým zdrojom zabezpečenia finančnej podpory regionálneho rozvoja môžu byť prostriedky z fondov Európskej únie.

Vypracovaním tohto programu plní obec jeden zo základných princípov regionálnej politiky Európskej únie – princíp programovania. Podľa tohto princípu sa podpora zo zdrojov EÚ viaže na vypracovanie programových dokumentov. Zákon č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov definuje päť dokumentov regionálneho rozvoja, pričom na úrovni obce túto úlohu plní program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce. Pre získanie finančnej podpory zo štrukturálnych fondov EÚ na realizáciu plánovaných aktivít bude môcť obec Budča preukázať súlad predkladaného projektu s republikovou, regionálnou i miestnou stratégiou rozvoja.

Do prípravy Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča boli zaangažovaní najmä poslanci obecného zastupiteľstva a členovia odborných komisií zriadených pri obecnom zastupiteľstve. Prácu koordinoval starosta obce, Ing. František Moravec, spolu s poverenou pracovníčkou Bc. Zuzanou Bačíkovou. Verejnosť bola informovaná o príprave programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, bol vyhodnotený dotazník a uskutočnilo sa aj verejné prerokovanie.

Obec Budča zabezpečuje samosprávnu pôsobnosť (originálne kompetencie) a vo vybraných oblastiach, kde je to pre štát výhodnejšie, aj výkon prenesenej pôsobnosti štátnej správy. Ide o oblasť matrik, stavebného poriadku a časti kompetencií v školstve. Medzi originálne kompetencie obce patria: miestne komunikácie, verejné priestranstvá, zeleň, čistota, ochrana prírody a životného prostredia, vodné hospodárstvo, kanalizácia, komunálny odpad, územné plánovanie, miestny rozvoj, bývanie, predškolské a školské zariadenia, sociálne zariadenia, kultúra, osvedčovanie listín, niektoré priestupky, výber miestnych daní a poplatkov, participácia na regionálnych plánoch.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča bol schválený na zasadnutí Obecného zastupiteľstva uznesením č. B/11 zo dňa 13.12.2012.

Ing. František Moravec
Starosta obce Budča

1 ANALYTICKO-STRATEGICKÁ ČASŤ

Podľa § 8 zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce pozostáva z analyticko-strategickej časti a programovej časti.

Analyticko-strategická časť obsahuje najmä súhrnnú geografickú, kultúrno-historickú a sociálno-ekonomickú charakteristiku obce a charakteristiku vybavenosti a obsluhy územia obce, hodnotenia a analýzu hospodárskej situácie, sociálnej situácie, environmentálnej situácie a situácie v oblasti kultúry a vybavenosti a obsluhy územia obce, analýzu väzieb strategických dokumentov v oblasti regionálneho rozvoja s územím obce, určenie rozvojového potenciálu a limitov rozvoja územia obce, definovanie podmienok udržateľného rozvoja obce, stratégiu rozvoja obce, pri zohľadnení jej vnútorných špecifik, ktorá určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja obce, analýzu finančných potrieb a možností financovania programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

1. 1 SÚHRNNÁ GEOGRAFICKÁ, KULTÚRNO HISTORICKÁ A SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA OBCE A CHARAKTERISTIKA STAVU VYBAVENOSTI A OBSLUHY ÚZEMIA OBCE, JEJ HODNOTENIE A ANALÝZA

Obec Budča leží 6 kilometrov juhozápadne od okresného mesta Zvolen. Nachádza sa na území, kde sa Kremnické pohorie stretáva so Štiavnickým pohorím. Sídlo Budča je najnižšie položenou obcou Mikroregiónu Adela, leží priamo na nive rieky Hron, ako nížinné sídlo s pôvodnou kruhovou zástavbou okolo kostola. Rozsiahla nová výstavba nesie znaky mestskej architektúry - obecný úrad, materská škola, základná škola, zdravotné stredisko, nová individuálna bytová výstavba. Budča plní v osídlení mikroregiónu Adela funkciu centra lokálneho významu.

1.1.1 GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA OBCE

Obec leží na pravom brehu rieky Hron. Rieka spolu s okolitými lúkami a brehovými porastmi – jelše a vrbami, sú cennou prírodnou lokalitou s množstvom druhov rýb, obojživelníkov, plazov, vodných vtákov, cicavcov a hmyzu (zubáč, kapor, štika, jalec, belica, ropucha obyčajná, skokan zelený, bocian biely, kačka divá, volavka popolavá).

Kremnické pohorie zo západu sa tu stretáva s Pliešovskou kotlinou v južnej časti a pohorím Javorie na východnej časti katastra. Najnižšia nadmorská výška je 275 m v údolí Hrona a najvyšší bod je 579 m n.m v Národnej prírodnej rezervácii Boky. Obec leží v údolí Hrona v nadmorskej výške 285 m. Krásnu vyhladku do širokého okolia poskytuje skalná terasa.

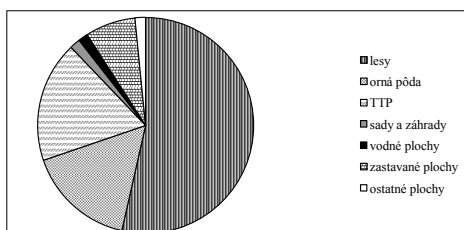
Územie je zo všetkých strán lemované horami, ktoré sú pokryté lesmi. z hlavných drevín tu rastie najmä hrab, dub, buk, jedľa. Južné svahy Kremnických vrchov sú tvorené bralnatými svahmi pokrytými riedkymi porastami duba cerového. Vyznačujú sa kamennými morami a vyskytujú sa tu teplomilné druhy rastlín a živočíchov ako kurička chlpatá kríčkovitá, kukučka vencová, rozchodník prudký, skalník, jašterica obyčajná a zelená, užovka stromová, jasoň červenooký. Tieto druhy sa už v severnejších lokalitách nevyskytujú. Boky sú teda ich severnou hranicou rozšírenia.

Všetky pohoria boli vytvorené sopečnou činnosťou, preto sa tu nachádzajú pyroklastiká andezitov, čo sú horniny vytvorené zo spevneného vyvrhnutého sopečného prachu, piesku a kamenia. Pôsobením sopečnej činnosti vznikla aj prírodná zvláštnosť „Čertova skala“. Je to sopečný balvan. Skala, na ktorú bol vymrštený z krátera, je tvorená spomínanými pyroklastikami, ktoré voda a vietor obrusujú rýchlejšie, ako samotný andezitový balvan. Takýmto spôsobom sa vytvára typický skalný hrieb. V okolí môžeme nájsť hneď niekoľko takýchto skalných hribov v rôznom štádiu vývoja.

Tab.: Chránené územia

Názov CHÚ	Kategória	Rozloha (ha)	Rok vyhlásenia	Stupeň ochrany prírody	Dôvod ochrany
Kremnické vrchy	navrhovaná CHKO	19922,9	-	II.	Ochrana zachovalých častí prírody a nárazníková zóna pre maloplošné chránené územia ležiace v CHKO.
Boky	NPR	166,5	1964	V.	Komplex lesa sa vyznačuje najmä teplomilnými druhmi flóry a fauny.

Obr.: Zastúpenie tried krajinnej štruktúry

V rámci Programového dokumentu Mikroregiónu Adela boli vypracované zásady obnovy krajiny. Tieto sa rozdeľujú na zásady ochrany a tvorby lesnej krajiny, poľnohospodárskej krajiny a vodných tokov nasledovne:

Zásady ochrany a tvorby lesnej krajiny	<ul style="list-style-type: none"> – Lesné cesty budovať len v nevyhnutnom rozsahu, – uprednostňovať maloplošnú formu rúbaňového hospodárskeho spôsobu, – vysádzať pôvodné a stanovištne vhodné dreviny, – uprednostňovať tvar vysokého lesa, – v zosuvných územiach a na svahoch ohrozených eróziou je vhodnejší výmladkový les, – usilovať sa o druhovú a vekovú rôznorodosť porastu, – uprednostňovať približovanie dreva len v zime po snehu, alebo po zamrzutej pôde.
Zásady ochrany a tvorby poľnohospodárskej krajiny	<ul style="list-style-type: none"> – Zalesnenie plôch lúk a pasienkov na svahoch s vyšším sklonom ako 25°, – zatrávnenie plôch ornej pôdy na svahoch s vyšším sklonom ako 12°, – na svahoch s južnou expozíciou, hlbokou pôdou a s menším sklonom svahu ako 8° doporučujeme vysadiť sady ovocných stromov, – realizovať opatrenia na ochranu a starostlivosť o existujúce brehové porasty a doplniť chýbajúce brehové porasty na potoku Turová nad aj pod obcou a jeho prítokoch, a tiež na potoku Bieň, – okolo poľnohospodárskych objektov vysadiť maskovaciu vegetáciu, – odstraňovať prirodzený nálet kríkov a stromov na lúkach a pasienkoch, – vysadiť zasakovacie vegetačné pásy na ornej pôde proti vodnej erózii pôdy na svahoch so sklonom viac ako 5°, – rekonštrukcia, alebo sanácia schátralých budov v krajine, – realizovať opatrenia na ochranu a starostlivosť o existujúcu sprievodnú vegetáciu popri cestách, – kosenie a spásanie lúk a pasienkov čím sa zabráni nežiaducej sukcesii, – dodržiavať predpísané podmienky pre uskladňovanie poľnohospodárskych hnojív, – vykonať rekultiváciu nepovolených skládok, – zachovávať všetky plochy močiarnej vegetácie, – nevypaľovať trávu.
Zásady ochrany a tvorby vodných tokov	<ul style="list-style-type: none"> – Obnoviť regulované vodné toky (zdrsniť dno, zabezpečiť prijateľný sklon brehov 45°, vysadiť brehovú vegetáciu...), – neregulovať vodné toky mimo intravilánu, – v úseku Hronská Breznica až ústie Turovského potoka realizovať rekonštrukciu a výchovu brehových porastov s použitím pôvodných drevín.

1.1.2 HISTORICKÁ CHARAKTERISTIKA OBCE

Historické udalosti

Najzaujímavejšie nálezy z lužickej kultúry v chotári Budča z rokov 1900 - 800 pred Kristom.

V prvej polovici 13-teho storočia bola už väčšou obcou, pretože už v roku 1239 stál v obci gotický kostol. Zmienka o nej je v záznamoch z roku 1225 ako Bucha, obec cudzincov. Obec je doložená 1254. Pôvodne jej obyvatel'ov tvorili slobodníci, ale už od 14. storočia patrila Dobronivskému panstvu. Kráľovná Beatrica - Blažena, vdova po uhorskom kráľovi Ondrejovi II. dala stavať kostol v roku 1239 v gotickom slohu. Z neho sa zachovala len svätyňa (časť pred oltárom), ku ktorej bola neskôršie pristavená kostolná loď. Od roku 1530 do roku 1709 patrila budčianskym evanjelikom. 1663 je počiatočným rokom rekatolizácie a budčianski katolíci boli cirkevne zaradení do farnosti v Trní. Zotrvali v nej 111 rokov. Rímsko-katolícka farnosť sa v Budči obnovila až v roku 1807. Kráľ Žigmund daroval dedinu v roku 1424 spolu aj s dobronivským panstvom kráľovnej Barbore. Do kostola v Budči chodili aj evanjelickí veriaci z Turovej.

Obec bola na sklonku 16-teho a počas 17-teho storočia plienená Turkami a trpela aj počas stavovských povstaní. Turci vypálili Budču a okolité dediny po prvý raz v roku 1591. Po druhý raz v roku 1599. vtedy odvliekli do zajatia aj niekoľkých obyvateľ'ov. V roku 1626 ľahla Budča popolom. Podpaľáčmi boli opäť Turci. 1648 odvliekli z obce do zajatia viacerých občanov a občianky. Turci udreli na dedinu aj koncom septembra 1649. Vtedy odvliekli do zajatia z Budča, Kováčovej a Hájnik až 336 ľudí. Turecké vpády, vypaľovania a neustále povstania uhorských veľmožov (Gabriel, Bethlén, Imrich Thököli, Rákoczy) prinútili našich predkov utiahnuť sa do hôr, kde si založili tzv. starú Budču, inak novú osadu. Bola na severozápadnej časti budčianskeho chotára. Táto časť sa medzi ľuďmi volala Kopanice. Z nej sa sťahovali postupne od roku 1710 do roku 1819. V tomto roku sa ukončil návrat do pôvodnej, teda terajšej dediny. Stopy ich vtedajšieho osídlenia sú badateľné aj dnes. Bola dostavníkovou stanicou na linke Banská Bystrica - Banská Štiavnica.

V XVIII. storočí prímenie Zólyom Búcs-Zvolenská Budča. Po roku 1918 sa volá Buča a od roku 1928 Budča. V roku 1900 postihla obec aj kostol živelná pohroma. Občania boli na jarmoku vo Zvolene. Drevené domy, pokryté slamou, rýchlo pohltil oheň. Počas niekoľkých hodín zhorela celá obec, okrem troch domov na vršku Franborok pod Košiarom. Jeden z nich sa zachoval až do 50-tych rokov tohoto storočia. Zrútili ho po zosuve pôdy v roku 1963.

Budčianski evanjelici v roku 1802 si opäťovne zriadili svoju školu. Svoj vlastný stánok - vežu si postavili budčianski evanjelici v roku 1939. V roku 1995 vežu obnovili, pretože bola poškodená počas bojov v marci 1945. Kostol renovovali v roku 1926. Postavili v ňom neogotický hlavný oltár s obrazom sv. Michala Archanjela.

V obci bol notársky úrad. Do notariátu patrili obce: Budča, Turová, Budička, Kašova Lehôtka, Železná Breznica, Hronská Breznica, Kozelník a Kováčová. V obci bol poštový úrad. Pôvodne bol umiestnený v dome vedľa kaštieľa. Obec mala železničnú zastávku, ktorú občas nazývali „megálov“. Jediný obchod bol v murovanej budove, nachádzajúcej sa na mieste terajšieho hostinca a bývalej predajne Jednota.

V roku 1919 starostovi patrilo aj chov obecných býkov a kanca, ktoré boli umiestnené v dome číslo 150 (dom za pamätníkom), pôrodná baba, obecný doručovateľ, nočný strážnik, atď. V roku 1930 bolo založené potravné družstvo a neskôr aj úverové družstvo, členovia dostávali dividendy - podiely zo zisku. O tri roky neskôr sa uskutočnila prestavba štátnej cesty Stráž - Hronská Breznica (po Šianci). V roku 1934 bol čiastočne regulovaný potok Turová. Až v roku 1937 sa dostal do obce telefón. O ďalšie tri roky neskôr sa elektrifikovala obec.

V roku 1944 do SNP nastúpili vojaci, aj nevojaci, ktorí sa stali partizánmi. Budčania podporovali povstalcov, pomáhali pri výkopoch. 14. mája 1947 začali búrať konzum - obchod, krčmu, pivnicu. Už 19. decembra 1947 sa slávnostne otvoril nový obchod, pohostinstvo a úradovne Úverového družstva. V roku 1950 bolo založené JRD. Prvým školským rokom, kedy bola otvorená škola, boli roky 1964/1965. V roku 1967 zasiahla obec opäť katastrofa, tentoraz v podobe povodne. V roku 1968 Budčania dostali vodu z Pohronského vodovodu.

Podobne ako aj na ostanom území Slovenska, v roku 1968 sa na Košari usadili sovietski vojaci. Zotrvali v Budči 21 rokov. V obci v roku 1970 bola vystavená veľkovýkrmňa ošípaných na pozemkoch, ktoré boli pôvodne vykúpené na výstavbu papierenského kombinátu. Zástavba v ošipárni pojala až 20 000 ks. Ešte v tom istom roku sa začala výstavba tridsiatich domov v lokalite Močiare aj s inžinierskymi sieťami. V roku 1972 bola daná do užívania 6-bytová jednotka na Školskej ulici. Výstavba v obci pokračovala v roku 1977 budovou miestneho národného výboru. V roku 1978 sa začal stavať nový obchod Jednoty na ulici Ľ. Štúra a bol daný do užívania aj druhý učebňový pavilón základnej školy. V roku 1980 slávnostne otvorili nové moderné zdravotné stredisko. Dodnes je v ňom ordinácia praktického lekára, ženského lekára a zubného lekára a aj lekárne. V tom istom roku dali do užívania aj dom smútku. Od roku 1984 slúži budova materskej školy.

Historické pamiatky v Budči

Kostol sv. Michala

- ochranné pásmo: č. 2393/64 inž. Hy zo dňa 21.7.1964; Vlastník: Rím.-kat. cirkev Budča
- Architektúra gotická zo 14. storočia. Kostol bol opravený v r. 1692 a zbarokizovaný koncom 18. storočia. Úpravy okolo r. 1910 a 1957.
- Jednoloďový priestor s polygonálnym uzáverom presbytéria a predstavanou vežou. V presbytériu pôvodná gotická rebrová klenba, dosadajúca do konzol v svorníku je reliéf Krista. Vstupný portál gotický lomenný, loď zbarokizovaná pruskou klenbou. Hladká baroková fasáda s vežou členenou lizénovým rámom. Fasáda upravená v r. 1983 a v r. 2002.

Významní dejatelia obce Budča

Ing. Ondrej Oravec-Míč	bol významný matematik a pracoval v SAV Bratislava
MUDr. Ján Trebula, CSc.	pôsobil v Košiciach na lekárskej fakulte a tiež aj v Kórei
Ondrej Korvini	pracoval na povereníctve poľnohospodárstva
Ing. Juraj Izrael	pracoval ako riaditeľ sekcie na Slovenskou plánovacou úrade a tiež v diplomatických službách v Belehrade
Ing. arch. Juraj Nemčok	pracoval vo Vietname a vynikal ako dobrý urbanista. Spracoval

	štúdiu a základný projekt na výstavbu kultúrneho domu v Budči, ktorý sa však nezrealizoval
Ing. Ján Škriniar	bol riaditeľom svetoznámeho a významného zväračského ústavu v Bratislave
Ondrej Nemčok	herec, ktorý pôsobil v divadlách v Nitre a v Bratislave
Ing. Ondrej Horný	bol pobočníkom gen. Heliota Piku v Moskve
Pavel Mesiarik	bol zmocnencom Ministerstva obrany ČSSR

Katolícki farári:	
Benedikt Mravík 1934 - 1945	výborný poľnohospodársky odborník, zaviedol hnojenie umelými hnojivami, navrhol stavať jamy na močovku, navrhol chovať nové druhy dobytky a ich plemenitbu
Andrej Gröbl 1946 - 1953	založil hudobný súbor, účinkoval na zábavách, svadbách
ThDr. František Teplan 1955 - 1966	bol budovateľom - opravy kostola, vysadenie okrasných kríkov a stromov, prispel k otvoreniu školy (pri otvorení bol prítomný aj rakúsky konzul, vedúci kancelárie predsedníctva SNR a tajomník KNV), poslanec za obec Budča

Ľudová architektúra

Domy boli pôvodne pokryté otepami slamy. Tvorili kruh okolo kostola. Bola to nevšedná kruhová zástavba. Jej stredom pretekala a doteraz preteká potok Turová. V strede bol okrem kostola aj kaštieľ, terajší dom Halamovcov a na mieste terajšieho pamätníka obetiam II. svetovej vojny stála obecná vyhná a dom pre obecného kováča. Domy boli sčasti drevené a sčasti kamenné. Humná, maštale a tzv. pajty - drevárne boli iba z dreva. Po požiari pokrývali domy škridlou tzv. šestáčkou.

Tradičné remeslá

Každá gazdinka pestovala ľan, či konope, ktoré dokázala spracovať predovšetkým na plátno. Z neho si šili najmä bielizeň - košeľe, spodničky, ale aj letné nohavice, tzv. gate, ktoré nosili muži. Vyrábali si tiež posteľnú bielizeň, vozné plachty a vrecia. Na sklonku XIX. a začiatkom XX. storočia prevládali kolári, pričom kováčstvom sa živil iba jediný občan. Tesárstvo, ktoré spočívalo v kresaní stropov topormi, stavaní krovov, drevených stajní, humien, drevární, chlievov. V obci žili viacerí stolári. Pavel Trebula zhotovoval aj intarzie. V období medzi I. a II. svetovou vojnou pôsobili v obci aj viacerí krajčíri. V obci bolo aj niekoľko obuvníkov. Budča mala aj mlyn. Pokiaľ bol prietok v potoku Turová dostatočný, tak jeho vody poháňali lopatky mlynskeho kolesa - 300 m dlhý priekop. Na potoku postavili stavidlo a voda tiekla jeho kanálom. Počas 30-tych rokov sa pokúšalo kúriť pod turbínou uhlím, ktoré vykopali na úpäti blízkeho kopca Košiar.

Pôvodný odev

Budča mala svoj kroj a tradície. Chlapi nosili v lete širokú gate, bielu plátenú košeľu - vo sviatočnom variante zdobenú na prsiach hustou krížikovou výšivkou a čiernu vestu. V zime

zamenili gate za úzke biele súkenné nohavice, lemované čierno-červenou vybíjanou stužkou. Na košele si prehadzovali kabanice a obúvali si čižmy s pevnou vysokou sárrou.

Ženy si obliekali červenú stánku, ozdobne pretkávali bielymi niťami a biele krátke oplecko, s rukávami nazberanými do širokých manžiet, ktoré boli rôznofarebne umelecky vyšívané. K tomu patril tmavý brusliak so štvorcovou výšivkou na prsiach, čierna zberaná sukňa a čierna glotová fiertuška, v páse spevnená širokou a hustou výšivkou. Na hlavách nosili hodvábne šatky s vyšívanými rožkami. Odev dopĺňali vysoké čierne čižmy.

Ľudový odev sa približuje hontianskemu variantu.

Ľudové obyčaje

Veľká noc - na Veľký Piatok pred východom slnka chodili mládenci a chlapci brodiť kone, aby tieto nemali svrab. Na Bielu Sobotu, keď rozviazali zvony, ľudia sa šli umývať do potoka, od čoho mali byť pekní a zdraví.

Tradičné hospodárenie

Iba piati roľníci mali sejacie stroje, ktoré ťahali za koňmi. Výsev robili z konopnej plachty, ktorú mal posievač previazanú za krkom. Jej druhú časť držal v ľavej ruke. Tým sa vytvorila posievka, v ktorej bolo zrno. Pravou rukou naberal z posievky zrno a rozsieval ho tak, že rozmachom pravej ruky pri každom kroku ľavou; alebo pravou nohou ho rozhadzoval do polkruhu. Obilie žali kosami, na ktorých mali okrem kôš pripevnené aj tzv. kasarovy. Kasarov pozostával z ohybného prúta, na konci ktorého boli dva 15 cm zuby. Kasarov bol motúzom pripevnený ku kose a umožňoval ukladať kosené obilie do riadkov. Bez kasarova by obilie pri kosení prepadávalo cez kosu a roztriasalo so po zemi. Žnici, ktorá šla za koscom, zberala pokosené obilie do hrstí. Pomáhala si pri tom kosákom. Zo zozbieraného obilia sa tvorili snopy, ktoré sa potom zväzovali pomocou povriesel, ktoré z pokoseného obilia krútili najmä deti. Z deviatich snopov sa staval tzv. žandár - panák. Ríťovie, teda konce slamy bez klasov sa dávali na zem do kruhu a klasy sa dávali do vrchnej časti spolu. Na ne sa kládol rozčesnutý snop, ktorý tvoril kryt klasov a súčasne ich chránil pred dažďom, či pred vyzobaním, zrn vtáctvom. Krátke obilie - jačmeň a ovos sa viazalo do väčších snopov, ktoré preväzovali vopred pripravenými povrieslami, pričom používali drevený kolík na prevliekanie povriesla a jeho upevnenie. Skladali ho do tzv. krížov, opätovne s klasmi do stredu kríža.

Na ošatenie a výrobu spodných odevov, posteľných plachiet, vozných plachiet, či tzv. koncoviek (plachiet, ktoré používali ženy na nosenie trávy, raždia, lístia a podobne), siali ľan a konope. Po ich zbere ich najprv máčali vo vode v rieke Hron, vyše Strminy. Po vymáčaní ich rosili, vysušili a následne trepali na tzv. trlici. Bola ňou stojaca drevená koza, ktorá mala na vrchnej strane dve dosky a vrchný prítlačný sekací piest. Ním sa trepalo do konope a ľanu, čím sa ľan a konope zbavovali triesla. Zostávala tzv. kúdeľ, ktorú neskôr ženy priadli buď ručne alebo pomocou kolovrátu. Kúdeľ sa pripevnila na praslicu, z ktorej priadka ťahala niť, pričom si pomáhala slinením nite a navíjala ju na vreteno. Po navíťi na vreteno premotávali niť do tzv. motrinčekov pomocou navijáka. Neskôr sa takto upravené nite navíjali na krosná. Utkané plátna na jar bielili. Rozprestreté ho polievali a nechávali ho vyschnúť na slnku. To opakovali tak dlho, až sa plátno vybielilo. Od I. svetovej vojny už tkali plátno pomocou pamuku - bielej továrenskej nite.

Po II. svetovej vojne ešte pred založením družstva, vysadili na vrchu Košiar 6 hektárový sad jabloní, hrušiek a čerešní. V 60-tych rokoch prinášal dobrú úrodu. Medzi dvoma vojnami chovali v dedine okolo 250 kráv a 120 kusov jaloviny. Okrem toho chovali aj kozy. Boli to kravičky chudobných. Bolo ich okolo 100.

1.1.3 KULTÚRNA CHARAKTERISTIKA OBCE

Divadelné hry hrali v Budči už počas Rakúsko-Uhorska. Divadelné hry hrali nadšenci v miestnej krčme, kde sa konávali aj zábavy. Po roku 1932 prebudovali tzv. miestny haláš na divadelnú sálu a javiskom. Odvtedy sa v Budči hrávali divadlá pravidelne - najmä na Vianoce, Fašiangy, Veľkú noc. Počas rokov 1939 - 1945 bol učiteľ v obci známy ľudový rozprávač Ujo z Detvy, občianskym menom Ľudovít Zeljenka. Vtedy sa v Budči rozvinul aj skauting. Večery mládeže, či už haruľové alebo iné, mali vysokú spoločenskú úroveň. Až do roku 1989 sa pravidelne konali tzv. Silvestrovské hony na čerta. Deti, mládež a dospelí sa pustili loviť čerta. Lov začali lesnou cestou do Sietna, kde čerta preoblečeného do ovčej kože chytili a lov ukončili malým silvestrovským pohostením pri studničke prof. Bindera v Sietne. Tieto podujatia sa však už v obci netradujú.

Obec Budča je členom Združenia pre občianske záležitosti. V rámci tohto združenia obec organizuje niekoľko podujatí. Sú to najmä uvítania do života (novonarodení občania), jubileá (občania oslavujúce 70, 75, 80, atď. výročie svojho života), sobášy (strieborné, zlaté, diamantové), pri príležitosti október – úcty k starším (dôchodci) a pri príležitosti ukončenia školskej dochádzky v materskej škole a základnej škole. Obec vo veľkej miere využíva kultúrny potenciál detí z materskej školy, základnej školy a základnej umeleckej školy za participácie vedenia jednotlivých subjektov.

Charakter najčastejšie organizovaných podujatí je športový. V roku 1985 začala tradícia Behu oslobodenia obce, ktorá trvá dodnes. Je teda najdlhšie pestované podujatie, ktoré sa uskutočňuje každoročne v máji. Preteká sa podľa pravidiel atletiky vo všetkých kategóriách. Prví traja za každej kategórie získavajú vecné ceny a diplomy. V rámci kategórie mužov je odovzdaný aj putovný pohár starostu obce. Medzi ďalšie športové podujatia organizované obcou patria Budča amatér cup (tenis), Nohejbalový turnaj, Obecný futbalový turnaj, Sever proti juhu (hokej).

V rámci kultúrno-informačných podujatí sa uskutočňuje každoročne rozsviecovanie vianočného stromčeka s Mikulášom. Od roku 2011 sa každoročne koná dobrovoľnícka akcia Čistíme si Budču za účasti najmä detí zo škôl v rámci environmentálnej výchovy. V roku 2012 sa prvýkrát konala verejná zabíjačka a v tomto istom roku bol zorganizovaný multikultúrny festival Heuréka Budča Fest.

Kultúrne hodnoty obce sú sústredené aj v obecnej knižnici. V knižnici sa poskytujú výpožičné služby pre deti, mládež a dospelých v rámci beletrie, odborných kníh a časopisov. Verejnosti sú prístupné tri počítače s pripojením na internet a možnosťou tlače. V knižnici sa nachádza aj projektor. Pravidelne sa v knižnici organizuje široké pole podujatí nielen s knižničnou, ale najmä informačnou tematikou pre rôznych účastníkov. Primárnou cieľovou skupinou sú najmä deti a mládež pre výbornú spoluprácu s materskou školou a základnou školou. Knižnica taktiež úzko spolupracuje s Červeným krížom a Dobrovoľným hasičským zborom.

V obci pôsobí niekoľko športových oddielov. Najpočetnejším a najrozšírenejším je futbalová organizácia Telovýchovná jednota Slovan Agrokomplex, ktorá pôsobí v oblasti športového súťaženia vo futbale a vedenia mládeže. Pomerne novou organizáciou je Stolnotenisový klub TTC Budča. Organizácia zastupuje a reprezentuje obec v majstrovskej súťaži 3. ligy

banskobystrického kraja a 4. ligy oblasti Zvolen – Detva – Krupina – Veľký Krtíš. Snaží sa o postup do 2. ligy mužov zastrešujúcich územie Žilinského a Banskobystrického kraja. V maximálnej možnej miere vychováva a trénuje mládež. Organizuje turnaj o Putovný pohár riaditeľa školy. Ing. Branislav Dvořák sa taktiež venuje práci s mládežou v oblasti tenisu a zabezpečuje účasť v „Podpoliansko-Hontianskej tenisovej lige“. Školskú telocvičňu si prenajíma aj SLOVAK AIKIDO central region, ZUMBA, Futbalový klub Trnava ako aj Ostrá Lúka, Základná umelecká škola Heuréka na športovú činnosť s deťmi, DELTA, Volejbalový oddiel, a Aerobik žien.

Červený kríž je organizácia, ktorá združuje niekoľkých občanov. Zabezpečuje ich pravidelné stretnutia, organizuje výjazdy mimo obec najmä za kultúrnym vyžitím a tvorivé dielne, ako napr. páračky, vyrábanie medovníkov, vyrábanie adventných vencov, zdobenie veľkonočných vajčiek.

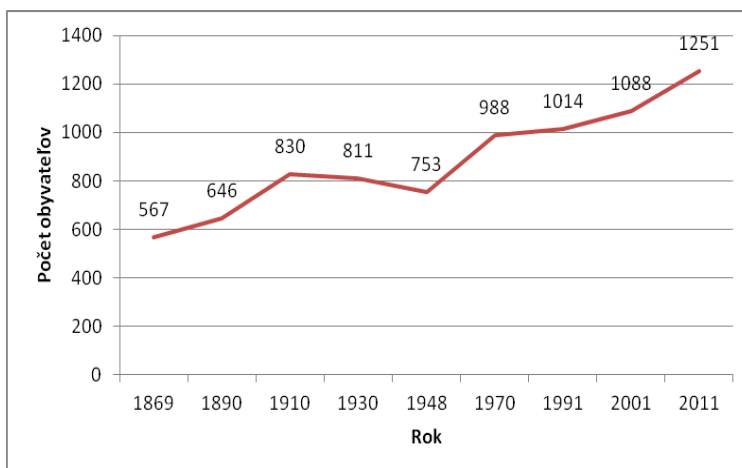
Starostlivosť o lesnú zver zabezpečuje Poľovnícke združenie „Stráže“ Budča – Turová – Kováčová. Toto združenie udržiava staré a buduje nové poľovnícke zariadenia, zabezpečujú starostlivosť o funkčné plochy lúčok a políček pre zver, kŕmi zver v rámci poľovného revíru. V prípade potreby obce pri príležitosti podujatí zabezpečujú aj mäso pre obec.

Dobrovoľný hasičský zbor v Budči bol založený v roku 1926. Z ich prezentácie vyberáme: „Venujeme sa nielen výcviku hasičských družstiev a preventívno-výchovnej činnosti, ale aj práce a vzdelávaniu mládeže. Každoročne ukazuje a predvádza mladým hasičom výzbroj, výstroj aj požiaru techniku, predvádza ukážku zásahu pri záchrane osôb, ochrany majetku a osoby pred požiarom. A samozrejme učí ako sa správať v prípade manipulácii s otvoreným ohňom. Podniká rôzne hasičské podujatia a zabezpečuje všetky podujatia obce. Vypomáha aj urbáru tým, že im v letných mesiacoch pravidelne chodí na obhliadky urbáru a dbáme na prevenciu pred vznikom požiaru. Na požiadanie občanov členovia vykonávajú aj čistenie studní pri rodinných domoch a taktiež organizuje aj brigády, ktorých cieľom je úprava okolia nielen požiarnej zbrojnice, ale aj vnútorných častí miestneho potoka a miestnych komunikácií. Spolupracuje aj s miestnym pánom farárom pre zaistenie bezpečnosti potrebnej pri sprievodoch náboženských udalostí. Pravidelne sa zúčastňujú aj na previerkach pripravenosti a na pohárových súťažiach v družstvách mužov aj žien, kde družstvá dosahujú vynikajúce výsledky a umiestňujú sa na popredných miestach.“

1.1.4 SOCIÁLNO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA OBCE

Vývoj počtu obyvateľov (1860 – 2011)

Rok	Počet obyvateľov
1869	567
1890	646
1910	830
1930	811
1948	753
1970	988
1991	1014
2001	1088
2011	1251

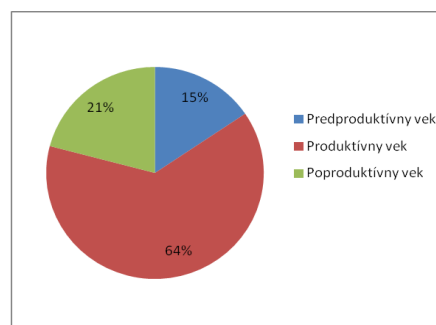

Pohyb obyvateľstva (1996 – 2011)

Ukazovateľ	Počet v rokoch			
	1996	2000	2005	2011
Natalita	14	12	12	14
Mortalita	10	13	12	10
Prisťahovaní	8	23	14	26
Vysťahovaní	10	15	16	27
Celkový prírastok	2	7	-2	3

Veková štruktúra obyvateľov (2010)

Ukazovateľ	Počet	%
Predproduktívny vek	194	15,53
Produktívny vek	794	63,57
Poproduktívny vek	261	20,90

Štruktúra obyvateľov podľa pohlavia (2010)

Ukazovateľ	Počet	%
Ženy	636	50,8
Muži	615	49,2

Nezamestnanosť (1996 – 2010)

Ukazovateľ	Počet v rokoch	
	1998	2011
Počet	64	92
Miera v %	12,1	7,4

1.1.5 CHARAKTERISTIKA STAVU VYBAVENOSTI A OBSLUHY ÚZEMIA OBCE

Rozvoj funkcie bývania sa realizuje viacpodlažnou bytovou výstavbou alebo malopodlažnou zástavbou. V obci sa nachádza niekoľko bytoviek, z toho len jedna je majetkom obce. Obec tieto byty prenajíma nájomcom. Najväčšia časť výstavby sa realizuje prostredníctvom rodinných domov. V obci sú možnosti výstavby rodinných domov na pozemkoch súkromných vlastníkov.

V obci sa nachádza jedna materská škola a základná škola so špeciálnymi triedami. Naopak v obci sa nenachádza žiadna stredná škola a vysoká škola. Na území obce pôsobí Základná umelecká škola Heuréka a Centrum voľného času.

Pri základnej škole sa nachádza telocvičňa a viacúčelové ihrisko. V sídle obce sa nachádza futbalové ihrisko a tenisový kurt. Viacúčelové ihrisko, futbalové ihrisko a tenisový kurt je k dispozícii verejnosti po dohode s predsedom športovej komisie. V obci pretrvávajú najmä záujem o tradičné športy, a to najmä futbal. Zvyšuje sa záujem o rekreačné bicyklovanie. Pretrvávajú záujem o tenis. Pribúdajú nové druhy trendových športov ako rôznorodosť prejavu životného štýlu mládeže, ale záujem je roztrieštený, nekomunitný. Zvyšuje sa záujem o zumbu a aerobik v obci.

V obci sa nachádzajú zariadenia cestovného ruchu – vodácky tábor a kemp. V obci sa nachádza iba jeden motel, ktorý poskytuje aj reštauračné služby. V blízkej dobe bude otvorený aj motorest. V obci sa nenachádza žiadna turistická informačná kancelária. Ani obecný úrad nie je takto značený.

Je vybudované zdravotné stredisko. V tomto stredisku sa nachádza niekoľko zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti, a to všeobecný lekár pre dospelých a deti a mládež, zubný lekár, gynekologický lekár. V týchto priestoroch sa nachádza aj lekáreň. V obci sa nenachádza žiadne zariadenie sociálnych služieb.

V obci sa nachádzajú dve maloobchodné prevádzky potravín a zmiešaného tovaru. V rámci spomínaného ubytovacieho zariadenia sa nachádza reštaurácia. V obci sa nachádzajú dve pohostinstvá, resp. hostince a jedna cukráreň s podávaním alkoholických nápojov.

V obci sa nachádzajú nasledovne prevádzky poskytujúce služby: čerpace stanice AGIP OIL Juh a Sever, obchod COOP Jednota, Farský úrad, Cukráreň FIJANA, gynekologická ambulancia GYNPOR, s.r.o., Základná umelecká škola a Centrum voľného času Heuréka, Hostince Delta a Na Rázcestí, pila HYDREX, s.r.o., predajňa ovocia a zeleniny, Lesná správa Budča, dopravná spoločnosť MADAKRA, materská škola, lekáreň, Motel Luteus, zubná lekárka, detská všeobecná lekárka, všeobecný lekár pre dospelých, pneuservis, potraviny, mäsovýroba Pozana, SIKRA, s.r.o., pošta, stavebno-montážne práce, školská jedáleň, stolárske dielne, roľnícke družstvo, poľnohospodárska prevádzka, veterinárske služby, služby zabezpečujúce internetové pripojenie, servis kamiónov, základná škola, kaderníctvo, a množstvo drobných živnostníkov.

V obci sa nachádza poštová banka. Žiaľ nenachádza sa tu bankomat.

V rámci kultúrnych zariadení sa spracúvajú neperiodické publikácie vo forme informačných letákov, ktoré majú viac informačný ako kultúrny charakter. Kultúrne aktivity zabezpečuje obecná a školská knižnica, cirkev a organizácie Dobrovoľného hasičského zboru a Červeného kríža. Pohrebné služby sú zabezpečované v priestoroch domu smútku. V obci sa nachádza cintorín a urnový háj.

Pri evanjelickej veži a katolíckom kostole sa nachádzajú parky. Ostatná verejná zeleň sa nachádza medziblokovo ako sídelná zeleň. Zeleň sa nachádza aj pri občianskej vybavenosti, ďalej ako líniová zeleň pri dopravných trasách a uliciach, zeleň námestí a peších zón, pri cintoríne a najmä prírodná zeleň.

Obec je pripojená dopravne k ceste III. triedy a je zabezpečený prístup k diaľnici. Do obce je možné dostať sa prostredníctvom prímestských liniek. Aj keď sa tu nachádza vlaková trať, zástavka v obci nie je. Katastrom obce preteká rieka Hron, ktorá nie je využívaná ako tradičný dopravný kanál. Napriek tomu sa využíva pre splavovanie. Pred obecným úradom sa nachádzajú stojany na odstavenie bicyklov. Parkovanie vozidiel je možné realizovať na verejných priestranstvách.

Pre zvýšenie kvality prostredia obce je nevyhnutným predpokladom dobudovanie technickej infraštruktúry, a to najmä kanalizácie. V niektorých častiach obce nie sú vybudované cesty, osvetlenie a iná infraštruktúra pri rodinných domoch.

1.2 ANALÝZA VÄZIEB STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV V OBLASTI REGIONÁLNEHO ROZVOJA S ÚZEMÍM OBCE

Pri vypracovaní Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča boli použité nasledovné východiská dokumenty a podklady:

- Národný strategický referenčný rámec 2007 – 2013
- Regionálny operačný program
- Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja 2007 – 2013
- Existujúce koncepcné materiály obce
- Námety od občanov získané z dotazníkového prieskumu
- Námety od občanov získané z verejného prerokovania
- Štatistické informácie, správy a hodnotenia zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodov Slovenskej republiky a Obecného úradu v Budči

1.3 URČENIE ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU A LIMITOV ROZVOJA ÚZEMIA OBCE, DEFINOVANIE PODMIENOK UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE

Lokálna Agenda 21 je proces v ktorom samosprávy spolupracujú v partnerskom vzťahu s ostatnými odvetviami spoločnosti s cieľom vytvorenia akčného plánu uplatňovania trvalo udržateľného rozvoja na miestnej úrovni.

Princípy trvalo udržateľného rozvoja sú životného prostredie (ekologická únosnosť životného prostredia predstavuje limity pre rôzne ľudské aktivity, čo znamená, že ľudstvo musí znížiť rozsah využívania zdrojov. Ľudstvo musí existovať v rámci daných limitov s vedomím, že je povinné odovzdať planétu svojim následníkom bez poškodenia jej schopností podporovať život), budúcnosť (je morálnou povinnosťou ľudstva nespôsobiť zníženie schopnosti ďalších generácií pri napĺňaní ich potrieb), kvalita života (ľudská existencia má sociálne, kultúrne, morálne, duchovné a materiálne dimenzie), rovnoprávnosť (vymoženosti, príležitosti a zodpovednosť majú byť spravodlivo rozdelené medzi krajinami, rôznymi sociálnymi skupinami v krajinách, so zvláštnym ohľadom na potreby a práva chudobných a znevýhodnených), princíp prevencie (v prípade neurčitosti o environmentálnych dopadoch akýchkoľvek činností je potrebné predchádzať ich realizácii a vzniku dopadov) a holistický prístup (komplexné problémy si z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja vyžadujú zapojenie všetkých faktorov, ktoré môžu prispieť k ich riešeniu).

Najdôležitejším faktorom je, že demokraticky založená samospráva je miestom, v ktorom je možné sústrediť názory, návrhy a ciele a preformulovať ich do projektov, plánov a programov, ktoré vyústia do praktickej realizácie. Lokálna Agenda 21 je nástroj na dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja a nemožno ju chápať ako niečo odtrhnuté od reality. Práve naopak, je to nástroj, kde má reálna práca svoje základy aj výsledky.

Základom pre trvalo udržateľný rozvoj je integrácia environmentálneho, sociálneho a ekonomického aspektu; nie je to iba recyklácia alebo „zelené“ myslenie. Zdôrazňovanie holistického princípu Lokálnej Agendy 21 podporí zapojenie viacerých ľudí a osvojenie si problematiky, ktorá sa ich bezprostredne dotýka. Partnerská spolupráca na všetkých úrovniach je predpokladom pre úspech. Je potrebné vyvinúť maximálne úsilie na zapojenie všetkých skupín spoločnosti do procesu lokálnej Agendy 21. Vzájomné prepojenie činností na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni je vždy prospešné.

Obec Budča pracuje v súlade s cieľmi lokálnej Agendy 21 a princípmi trvalo udržateľného rozvoja schválenými v rámci Programového dokumentu mikroregiónu Adela:

č.	Opatrenia lokálnej agendy 21	Aktivity a úlohy rozvoja obcí mikroregiónu Adela
1	Zapojiť každého občana do zmeny environmentálneho správania sa	<ul style="list-style-type: none"> – Uskutočňovať akcie environmentálne výchovné pre občanov a pre deti – Vypracovať plán pravidelných enviroakcií obce
2	Výrobu orientovať na využitie vlastných	<ul style="list-style-type: none"> – Budovať spracovateľské prevádzky tradičné i nezvyčajné – Budovať zberne a baliarne poľnohospodárskych

	obnoviteľných zdrojov a na uplatnenie ekologických princípov	<p>produktov živočíšnych i rastlinných, lesných plodov, bylín</p> <ul style="list-style-type: none"> – Podporiť podnikateľské projekty zamerané na využitie vlastných surovín
3	Udržiavať krásnu krajinu katastra obce	<ul style="list-style-type: none"> – Zhodnotiť vlastnícke vzťahy v nevyužívaných územiach tak, aby každé územie malo zodpovedného gazdu – Hľadať možnosti pre starostlivosť o neudržiavané lokality spásaním a kosením, prípadne i zalesnením, alebo výsadbou rýchlorastúcich druhov dreva pre spracovanie. – Organizovať Súťaž najkrajšia záhradka, pole, sad, priedomie, ulica
4	Zvyšovať ekologickú stabilitu hodnotnej krajiny obce	<ul style="list-style-type: none"> – Obnoviť a dobudovať biokoridory a ekologicky hodnotné priestory – Vybudovať rybník a vodné plochy – Vypracovať Projekt krajinných úprav k.ú. obce
5	Podporovať ekologicky vhodné druhy dopravy v obci	<ul style="list-style-type: none"> – Vypracovať Projekt cykloturistickej trasy spoločný pre mikroregión – Vypracovať projekt náučného chodníka obce – Značiť a udržiavať turistické trasy a zimné bežecké trate
6	Zvýšiť kvalitu života občanov i návštevníkov obce	<ul style="list-style-type: none"> – Rozvíjať kultúrne akcie s pravidelným kalendárom akcií, s podporou obnovy tradičných a folklórnych prejavov – Vypracovať dokumentáciu pre bytovú výstavbu – Dobudovať technické vybavenie obce – Vypracovať projekt obnovy centra obce – Dobudovať a skvalitniť základnú obchodnú vybavenosť a služby pre občanov obce
7	Zvýšiť príťažlivosť obce pre návštevníkov a turistov	<ul style="list-style-type: none"> – Rozvíjať nové tradičné i nezvyčajné služby najmä športovo-rekreačné, ubytovacie a stravovacie pre rôzne náročných turistov – Obnoviť remeslá - výučbou mladých – Dobudovať izbu tradícií a miestne múzeum – Udržiavať a obnoviť pamiatky a historické dedičstvo v obci – Vypracovať projekty využitia rezervných objektov pre CR – spolupracovať s architektom, umelcom pri tvorbe vlastného imidžu obce
8	Znižovať energetické nároky obce	<ul style="list-style-type: none"> – Zavádzať šetrné technológie vykurovania – Využívať doplnkové obnoviteľné zdroje energie - slnečné kolektory pre verejné objekty obce
9	Ochrana vodných zdrojov	<ul style="list-style-type: none"> – Zvyšovať šetrenie vodou, zavádzať okruhy technickej vody a pre zavlažovanie, umývanie áut , využívať dočistenú odpadovú vodu
10	Odpadové hospodárenie	<ul style="list-style-type: none"> – Rozvíjať zavedený zber triedeného odpadu, spracovaním odpadu a kompostovaním – Vybudovať obecnú kompostáreň

Pre zvýšenie kvality prostredia obce je nevyhnutným predpokladom postupná realizácia chýbajúcej technickej infraštruktúry v obci, najmä kanalizácie. V súlade s princípmi Programu obnovy dediny je rovnako dôležitá obnova súdržností obyvateľov, obnova spoločných podujatí ako i obnova verejných priestorov. Najmä v centre obce je potrebné nahradiť časť asfaltových plôch zeleňou, vodnými plochami, lavičkami. Rezervy sú i vo využití prázdnych verejných objektov, družstevných, ale i podkrovných priestorov. Pre vzhľad obce je dôležité nestavať mestské vily, ale novú vidiecku architektúru inšpirovanú pôvodnou výstavbou v obci. Objekty verejného vybavenia je potrebné citlivo upraviť zdôraznením tradičných prvkov a znakov, s historickou úpravou priestorov a s využitím pôvodných materiálov, najmä dreva, tehly, škridle, ale i šindľa, slamy, kameňa. Pri doplnení výsadby v obci uprednostňovať skromné prírodné úpravy a jednoduché zostavy pôvodných druhov rastlín, stromov a krovín.

1. 4 STRATÉGIA ROZVOJA OBCE, PRI ZOHľadNENÍ JEJ VNÚTORNÝCH ŠPECIFÍK, KTORÁ URČÍ HLAVNÉ SMERY, PRIORITY A CIELE ROZVOJA OBCE

V rámci stratégie rozvoja obce v súlade s programovým rozpočtom obce je stanovených 9 prioritných oblastí:

- Plánovanie, manažment, kontrola (činnosť obce súvisiacu s rozpočtovou a daňovou politikou obce, komplexné vedenie účtovníctva, audítorské služby, mzdové výdavky, odvody do poisťných fondov, cestovné náhrady, výdavky na elektrickú energiu, plyn, vodu, poštovné, telefón, materiálové výdavky, náklady na reprezentáciu, dopravné, pohonné hmoty, poisťné, sociálne nároky a údržba motorových vozidiel, činnosť obecného úradu, rozvojové programy obce, členstvá obce v organizáciách)
- Služby občanom (evidencia obyvateľstva a iné evidencie, stavebná správa, matričná agenda, kultúrne vyžitie, starostlivosť o zdravotné stredisko, obecný rozhlas, cintorínske a pohrebné služby)
- Bezpečnosť (ochrana pred požiarmi, civilná ochrana)
- Prostredie pre život (verejné priestranstvá, verejná zeleň, verejné osvetlenie)
- Odpadové hospodárstvo (zber a odvoz odpadu, nakladanie s odpadovými vodami)
- Šport (futbalový štadión, tenisový kurt, viacúčelové ihrisko, podpora športových klubov a organizácií)
- Komunikácie (cesty, chodníky)
- Vzdelávanie (materská škola, základná umelecká škola, základná škola, školský klub, školská jedáleň, mobilita žiakov)
- Kultúra (knížnica)
- Sociálne služby (jednorazové dávky, starostlivosť o seniorov, opatrovateľská služba, stravovanie dôchodcov, dotácie na podporu vzdelávania, aktivačné práce)
- Bývanie (starostlivosť o obecnú nájomnú bytovku)
- Rozvoj obcí (príprava projektov a projektovej dokumentácie a stavebných povolení)

Silné stránky	Slabé stránky
Prírodné silné stránky	Prírodné slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> – výhodná poloha – stredisková obec a tiež voči okresnému mestu – prírodná rezervácia (chránená lipa) – Čertova skala – náučný chodník (chránené rastliny, motýle...) – pekná príroda 	<ul style="list-style-type: none"> – nevýhodná poloha – predmestie Zvolena, z toho vyplývajúci zánik vidieckeho štýlu života
Ľudské silné stránky	Ľudské slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> – moderný prístup samosprávy – aktívny dobrovoľný hasičský zbor, aktivity združenia pre občianske záležitosti, existencia urbáru, poľovníckeho združenia, organizácie červeného kríža – ľudský starosta, ľudskí poslanci – ľudský potenciál 	<ul style="list-style-type: none"> – malá angažovanosť občanov – nedostatok lídrov / aktívnych ľudí – malý záujem verejnosti o veci verejné, šport – nedostatok aktivity na fare – chýba turistický krúžok, ochotnícke divadlo
Dostupná občianska vybavenosť	Absencia občianskej vybavenosti

<ul style="list-style-type: none"> – materská škola, základná škola, školský klub detí, školská jedáleň, zdravotné stredisko, základná umelecká škola, centrum voľného času, matrika, knižnica, pošta, dom smútku, športoviská, šatne pri futbalovom ihrisku, knižnica 	<ul style="list-style-type: none"> – kultúrny dom, bankomat
Materiálne silné stránky	Materiálne slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> – inžinierske siete – plynofikovaná obec, čiastočne odkanalizovaná – potok v dedine – obecné pozemky k dispozícii pre bytovú výstavbu – nájomná bytovka – dostupné pozemky na výstavbu rodinných domov – katolícky kostol a fara – využívanie obecného rozhlasu – zariadenia podporujúce cestovný ruch – jazdecká škola, splav rieky Hron – čistička odpadových vôd 	<ul style="list-style-type: none"> – nedokončená infraštruktúra, inžinierske siete – najmä kanalizácia, verejné osvetlenie v určitých oblastiach, – regulácia a údržba potoka, jeho znečistenie, ochrana pred povodňami, absencia zábradlia na určitých častiach – nedostatok mobiliáru – lavičky, odpadkové koše – stav obecných komunikácií a rigolov – nedostatok dostupných bytov – nedostatok zariadení cestovného ruchu – nevybudovaný informačný systém ulíc
Ekonomické silné stránky	Ekonomické slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> – stúpajúci počet obyvateľov a možnosti prílevu nových vďaka stavebným pozemkom – väčší prísun financií 	<ul style="list-style-type: none"> – vysoká cena stavebných pozemkov – nestabilita financií – chýbajú drobné prevádzky, ktoré by umožnili zamestnať miestnych
Ostatné silné stránky	Ostatné slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> – služby pre občanov – obchody, pneuservis, stolárske dielne, kaderníctvo, roľnícke družstvo, vydávanie obedov a ich rozvoz – starostlivosť o odpad – uskladnenie, separovaný odpad – diaľnica (dopravný uzol) – bioplynové stanice – tradičný Beh oslobodenia – široké športové vyžitie – futbal, tenis, stolný tenis – prístup k tradíciám – Pomník SNP, evanjelická veža – vydávanie informačného letáka a propagácia 	<ul style="list-style-type: none"> – nedostatok služieb pre občanov – vznik nelegálnych skládok, zneužívanie systému zberu odpadov, nedôsledná separácia – diaľnica (hluk, smog) – prechod kamiónov obcou – nedostatok kultúrnych podujatí – nedostatok ľudových tradícií – nie je divadlo ani kino (v minulosti boli)
Príležitosti	Ohrozenia
Plánovanie, manažment a kontrola	Plánovanie, manažment a kontrola
<ul style="list-style-type: none"> – prílev investorov, rozvoj existujúcich firiem – vznik nových pracovných príležitostí 	<ul style="list-style-type: none"> – nejasné financovanie – nedostatok financií na realizáciu projektov

<ul style="list-style-type: none"> – využívanie Eurofondov a malých projektov – interaktívna práca s mládežou a občanmi, hľadanie lídrov a aktívnych občanov, práca s farou – zriadenie pozícií dôverníkov jednotlivých ulíc a pridelenie ulíc poslancom pre zvýšenie komunikácie s občanmi – obnova tradičných hodnôt vidieka – spolupráca s organizáciami pôsobiacimi na území obci 	<ul style="list-style-type: none"> – Eurofondy a iné fondy – nepodporené projekty – vandalizmus – hospodárska kríza – apatia ľudí
Služby občanom	Služby občanom
<ul style="list-style-type: none"> – prílev obyvateľstva (aj mladého) – možnosť vytvárať rozhlasové relácie deťmi zo základnej školy a základnej umeleckej školy – rekonštrukcia domu smútku, obecného rozhlasu, zdravotného strediska, materskej školy – snaha o zriadenie bankomatu v obci – dokončenie verejnej kanalizácie – dobudovanie verejného osvetlenia a ciest – zrealizovanie projektu ochrany pred povodňami – nákup mobiliáru – opravy obecných komunikácií – vybudovanie informačného systému ulíc 	<ul style="list-style-type: none"> – pomalý prílev občanov kvôli drahým cenám pozemkov – riziko poruchy verejného rozhlasu
Vzdelávanie	Vzdelávanie
<ul style="list-style-type: none"> – zlúčenie materskej školy a základnej školy – šetrenie verejných financií, uvoľnenie priestorov pre iné účely – spádovosť základnej školy – možnosť voľnočasových aktivít 	<ul style="list-style-type: none"> – zlúčenie materskej školy a základnej školy – demografický vývoj – nedostatok detí – materiálno-technické vybavenie v školskej jedálni – materiálno-technické vybavenie školskej jedálne, materskej školy a základnej školy
Odpadové hospodárstvo a ochrana životného prostredia	Odpadové hospodárstvo a ochrana životného prostredia
<ul style="list-style-type: none"> – vybudovanie zberného dvora – zvýšiť množstvo separovaných komodít – Propagácia, environmentálna výchova a ekomotivácia – zriadenie kompostovísk – zveľaďovanie lesa a poľovného revíra 	<ul style="list-style-type: none"> – doprava (hluk, smog) – environmentálne zaťaženie až devastácia prírody – znehodnocovanie pozemkov
Šport	Šport

<ul style="list-style-type: none"> – rozvoj športu a športových aktivít – súťaže dobrovoľného hasičského zboru a ich umiestňovanie sa na popredných miestach – posilňovňa v prírode – rozvoj športovísk 	<ul style="list-style-type: none"> – otázka existencie posilňovne v priestoroch obecného úradu z dôvodu bezpečnosti – materiálno-technické vybavenie športovísk – zriaďovanie klziska v zimnom období
Kultúra	Kultúra
<ul style="list-style-type: none"> – interaktívna a spádová knižnica – rozvoj cestovného ruchu – obnova ľudových tradícií základnou umeleckou školou – možnosť riešenia otázky kultúrneho domu formou mobilných prevádzok, výstavba amfiteátra – rekonštrukcia Pomníka SNP – rozvoj turizmu, údržba chodníka k Čertovej skale, rozvoj cykloturizmu – rozvoj turizmu vďaka novému motorestu 	<ul style="list-style-type: none"> – knižnice v mikroregióne Adela – materiálno-technické vybavenie pre podporu kultúrnych podujatí – absencia duchovného lídra – malý vodný zdroj energie - zánik zariadení cestovného ruchu na rieke Hron
Bývanie	Bývanie
<ul style="list-style-type: none"> – výstavba nových bytoviek – zvyšovanie kvality bývania – dostatok stavebných pozemkov v kontexte atraktívneho prostredia 	<ul style="list-style-type: none"> – nedostatok bytovej výstavby, možnosti bytového bývania

1.5 ANALÝZA FINANČNÝCH POTRIEB A MOŽNOSTÍ FINANCOVANIA PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE

V zmysle zákona č. 583/2004 o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov obec predkladá rozpočet ako aj záverečný účet.

	2006 v Sk		2010 v Eur	
	Rozpočet	Plnenie	Rozpočet	Plnenie
Príjmy bežného rozpočtu	17679000,00	19247196,86	755507,00	815333,03
Príjmy kapitálového rozpočtu	3612000,00	3667239,00	245000,00	236891,85
Príjmové finančné operácie	1570000,00	711606,15	0,00	0,00
Výdaje bežného rozpočtu	6111000,00	6222695,93	460851,00	391040,38
Výdaje kapitálového rozpočtu	4582000,00	3895223,50	402224,00	440301,94
Výdajové finančné operácie	600000,00	517803,47	17900,00	17889,04
Výsledok hospodárenia	+ 273337,31		+ 66905,32	

Na finančné zabezpečenie realizácia aktivít navrhnutých v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča sa budú používať prostriedky rozpočtu obce Budča, štátneho rozpočtu, štátnych fondov, rozpočtu Banskobystrického samosprávneho kraja, prostriedky fyzických osôb ako aj iných právnických osôb, úvery a príspevky medzinárodných organizácií. Doplnkovým zdrojom zabezpečenia finančnej podpory regionálneho rozvoja môžu byť prostriedky z fondov Európskej únie.

2 PROGRAMOVÁ ČASŤ

Podľa § 8 zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce pozostáva z analyticko-strategickej časti a programovej časti.

Programová časť obsahuje najmä zoznam opatrení a aktivít pre zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, inštitucionálne zabezpečenie a organizačné zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce, systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce s ustanovením merateľných ukazovateľov, časový harmonogram realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

2.1 ZOZNAM OPATRENÍ A AKTIVÍT PRE ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA A SOCIÁLNEHO ROZVOJA

Prioritná oblasť	Cieľ	Aktivita	Lokalita / zameranie	Termín	Výška finančných prostriedkov	Možnosti čerpania finančných prostriedkov	Zodpovednosť
Plánovanie, manažment a kontrola	Interaktívna práca s občanmi	Zriadenie pozícií dôverníkov jednotlivých ulíc a pridelenie ulíc poslancom pre zvýšenie komunikácie s občanmi	Celá obec rozdelená na toľko častí, koľko je poslancov	12/2012	-	-	Poslanci obecného zastupiteľstva
	Úzka spolupráca s organizáciami	Pravidelné stretnutia s vedením jednotlivých organizácií	Červený kríž, Poľovnícke združenie, Dobrovoľný hasičský zbor, futbalový oddiel, tenisový oddiel, urbár, rodičovské združenie a rady pri školách	Priebežne	-	-	Starosta obce
Služby občanom	Moderný a estetický dom smútku	Rekonštrukcia domu smútku	cintorín	12/2014	20.000,-	Ministerstvo financií so spolufinancovaním	Starosta obce, správca cintorína
	Fungujúci obecný rozhlas	Rekonštrukcia obecného rozhlasu	Budča	Priebežne	50.000,-	Malé projekty, vlastné zdroje	Starosta obce, úsek údržby

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča na obdobie rokov 2012-2023

	Ekologicky efektívne zdravotné stredisko	Oprava strechy a zateplenie budovy zdravotného strediska	Zdravotné stredisko na Školskej ulici	12/2016	200.000,-	Ministerstvo financií so spolufinancovaním	Starosta obce, úsek údržby
	Sociálne služby v kontexte možností obce	Zriadenie opatrovateľskej služby	Budča	priebežne	5.000,- každoročne	Vlastné zdroje	Starosta obce, sociálny odbor
	Ekologicky efektívna materská škola	Rekonštrukcia a zateplenie budovy materskej školy	Materská škola na Ulici Lhenická	12/2015	153.000,-	Ministerstvo financií so spolufinancovaním	Starosta obce, riaditeľstvo materskej školy
	Znižovanie negatívneho vplyvu na životné prostredie	Dokončenie verejnej kanalizácie	Nedokončené vetvy podľa projektovej dokumentácie	12/2017	600.000,-	Environmentálny fond so spolufinancovaním	Starosta obce
	Revitalizácia chodníkov a verejných priestorov	Dobudovanie chodníkov a verejných priestorov	Nedokončené časti podľa projektovej dokumentácie	12/2018	600.000,-	Regionálny operačný program so spolufinancovaním	Starosta obce, projektový manažér
	Verejné služby pre novopristáňovaných občanov	Dobudovanie chýbajúcich inžinierskych sietí a verejného osvetlenia vo vybraných častiach obce	Záhradná ulica, Kamenná ulica, Športová ulica, Ulica Na Farkom	12/2019	200.000,-	Ministerstvo financií so spolufinancovaním	Starosta obce, stavebná komisia pri OZ
	Ochrana pred povodňami	Realizácia opatrení ochraňujúcich občanov a ich majetok v blízkosti	Budča	12/2013	1.400.000,-	Regionálny operačný program so spolufinancovaním	Starosta obce, projektový manažér

		potoka					
	Zvyšovanie kvality života na vidieku	Nákup mobiliáru (lavičky, odpadkové koše...)	Budča	12/2014	15.000,-	Banskobystrický samosprávny kraj so spolufinancovaním	Starosta obce, úsek údržby
	Udržiavané cesty a chodníky	Opravy a vybudovanie obecných komunikácií	Budča	priebežne	500.000,-	Vlastné zdroje	Starosta obce, úsek údržby
	Prehľadná orientácia v obci	Vybudovanie informačného systému ulíc	Budča	12/2015	5.000,-	Banskobystrický samosprávny kraj so spolufinancovaním	Starosta obce
Vzdelávanie	Preferovaná školská jedáleň	Nákup materiálno-technického vybavenia a rekonštrukcia priestorov	Školská jedáleň na Školskej ulici	12/2020	25.000,-	Malé projekty, vlastné zdroje	Starosta obce, vedúca školskej jedálne
	Príjemné prostredie v materskej škole	Materiálno-technické vybavenie a nákup nábytku v materskej škole	Materská škola na Ulici Lhenická	12/2017	5.000,-	Banskobystrický samosprávny kraj so spolufinancovaním	Starosta obce, riaditeľstvo materskej školy
	Hygienické prostredie v základnej škole	Oprava hygienických zariadení v základnej škole	Základná škola na Školskej ulici	12/2017	10.000,-	Vlastné zdroje	Starosta obce, riaditeľstvo základnej školy
Odpadové hospodárstvo a ochrana životného	Zberný dvor	Vybudovanie zberného dvora a nákup materiálno-technického	Areál ČOV	12/2023	500.000,-	Regionálny operačný program so spolufinancovaním	Starosta obce, projektový manažér

prostredia		vybavenia					
	Efektívna separácia	Zvýšiť množstvo separovaných komodít	Budča	12/2014	-	-	Starosta obce, odbor odpadového hospodárstva
	Občan s environmentálnym zmýšľaním	Propagovať dôležitosť nakladania s odpadmi environmentálnou výchovou, vytvoriť ekomotiváciu	Budča	12/2015	-	-	Starosta obce, odbor odpadového hospodárstva
	Separácia a spracovanie biologicky rozložiteľného odpadu	Zriadenie malých kompostovísk	Budča	12/2016	15.000,-	Environmentálny fond so spolufinancovaním	Starosta obce, odbor odpadového hospodárstva
Šport	Reprezentujúce kluby	Podpora účasti Dobrovoľného hasičského zboru a futbalového oddielu na súťažiach	Budča	12/2020	Každoročne	Vlastné zdroje	Starosta obce, vedenie klubov
	Športové vyžitie v prírode	Vybudovanie posilňovne v prírode	Centrum obce	12/2016	5.000,-	Banskobystrický samosprávny kraj so spolufinancovaním	Starosta obce, športová komisia pri OZ
	Rozvoj športovísk	Zabezpečiť údržbu a materiálno-technické vybavenie všetkých športovísk	Futbalové ihrisko, viacúčelové ihrisko, tenisový kurt, klzisko	12/2023	každoročne	Vlastné zdroje	Starosta obce, úsek údržby

Kultúra	Interaktívna knižnica	Podporovať všetky aktivity knižnice	Knižnica v priestoroch obecného úradu	12/2023	každoročne	Vlastné zdroje, Ministerstvo kultúry, Banskobystrický samosprávny kraj	Vedúca knižnice
	Priestor pre kultúrne podujatia	Nákup krytého pódia pre potreby podujatí organizovaných obcou	Budča	12/2018	10.000,-	Banskobystrický samosprávny kraj so spolufinancovaním, Ministerstvo kultúry	Starosta obce, odbor kultúry
		Vybudovanie prírodného amfiteátra	Budča	12/2019	10.000,-	Malé projekty a granty, vlastné zdroje	Starosta obce, odbor kultúry, komisia kultúry pri OZ
	Obnova ľudových tradícií	Organizácia podujatí s tematikou ľudových slávností	Budča	12/2015	1.000,-	Vlastné zdroje	Základná umelecká škola, odbor kultúry, komisia kultúry pri OZ
	Zachovanie pamiatok	Rekonštrukcia Pomníka SNP	Pomník SNP na Ulici SNP	12/2014	600,-	Ministerstvo vnútra SR so spolufinancovaním	Starosta obce, úsek údržby
		Rekonštrukcia vojnových hrobov	Cintorín	12/2015	400,-	Ministerstvo vnútra SR so spolufinancovaním	Starosta obce, úsek údržby
	Rozvoj turizmu	Údržba turistického chodníka k Čertovej skale	Náučný chodník Jána Futáka	12/2018	400,-	Malé projekty a granty, vlastné zdroje	Starosta obce, Technická univerzita vo

			k Čertovej skale				Zvolene
		Umiestňovanie propagačných materiálov do zariadení cestovného ruchu a zariadení určených pre služby občanom	Zariadenia cestovného ruchu, miestne pohostinstvá, čerpace stanice	12/2014	-	-	Starosta obce, odbor kultúry, komisia kultúry pri OZ
		Vybudovanie nového cykloturistického chodníka a prepojenie existujúcich	Budča	12/2021	1.000,-	Malé projekty a granty, vlastné zdroje	Starosta obce, Technická univerzita vo Zvolene
	Publikácia o obci	Vydanie monografie o obci pri príležitosti výročia prvej písomnej zmienky o obci (1225)	Budča	12/2025	600,-	Malé projekty a granty, vlastné zdroje	Starosta obce, odbor kultúry, komisia kultúry pri OZ
	Vytvorenie tradície multikultúrneho festivalu	Podpora organizovania festivalu	Budča	12/2013	5.000,- každoročne	Vlastné zdroje, sponzori	Starosta obce, odbor kultúry, komisia kultúry pri OZ
Bývanie	Tvorba priestoru umožňujúceho prílev nového obyvateľstva	Výstavba novej nájomnej bytovky	Vhodná lokalita v obci	12/2022	1.500.000,-	Štátny fond rozvoja bývania	Starosta obce, stavebná komisia pri OZ
	Zvyšovanie kvality bývania	Výsadba zelene, tvorba estetického a funkčného	Budča	priebežne	každoročne	Vlastné zdroje	Starosta obce, stavebná komisia pri OZ

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča na obdobie rokov 2012-2023

---

		prostredia					
--	--	------------	--	--	--	--	--

2.2 INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE A ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE

Nevyhnutnou podmienkou „života PHSR“ je administratívne zabezpečenie jeho realizácie. Príprava PHSR predstavovala tvorivú činnosť so zapojením širokej skupiny odborníkov a laikov, ktorí doň vložili svoje poznatky a skúsenosti. Realizácia zas vyžaduje pravidelnú systematickú prácu starostu obce, skupiny odborníkov a pracovníkov obecného úradu.

Starosta obce musí dbať na priority určené Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja a prijímať rozhodnutia tak, aby bol v súlade s nimi, preto má nezastupiteľné miesto. Na dosahovanie týchto cieľov musí so starostom spolupracovať okruh ďalších ľudí:

Aktivita	Zodpovednosť (spolupráca starostu)
Poslanci a komisie obecného zastupiteľstva	
Zriadenie pozícií dôverníkov jednotlivých ulíc a pridelenie ulíc poslancom pre zvýšenie komunikácie s občanmi	Poslanci obecného zastupiteľstva
Dobudovanie chýbajúcich inžinierskych sietí a verejného osvetlenia vo vybraných častiach obce	Stavebná komisia pri OZ
Výstavba novej nájomnej bytovky	
Výsadba zelene, tvorba estetického a funkčného prostredia	
Organizácia podujatí s tematikou ľudových slávností	Kultúrna komisia pri OZ
Umiestňovanie propagačných materiálov do zariadení cestovného ruchu a zariadení určených pre služby občanom	
Podpora organizovania festivalu	
Vydanie monografie o obci pri príležitosti výročia prvej písomnej zmienky o obci (1225)	
Vybudovanie prírodného amfiteátra	
Vybudovanie posilňovne v prírode	Športová komisia pri OZ
Jednotlivé odbory a úseku obecného úradu	
Rekonštrukcia obecného rozhlasu	Úsek údržby
Rekonštrukcia Pomníka SNP	
Rekonštrukcia vojnových hrobov	
Oprava strechy a zateplenie budovy zdravotného strediska	
Nákup mobiliáru (lavičky, odpadkové koše...)	
Údržba a materiálno-technické vybavenie všetkých športovísk	
Opravy obecných komunikácií	
Propagovať dôležitosť nakladania s odpadmi environmentálnou výchovou, vytvoriť ekomotiváciu	Odbor odpadového hospodárstva
Zriadenie kompostovísk	
Zvýšiť množstvo separovaných komudít	
Nákup krytého pódia pre potreby podujatí organizovaných obcou	Odbor kultúry
Podpora organizovania festivalu	
Umiestňovanie propagačných materiálov do zariadení cestovného ruchu a zariadení určených pre služby občanom	
Organizácia podujatí s tematikou ľudových slávností	

Vybudovanie prírodného amfiteátra	
Podporovať všetky aktivity knižnice	Vedúca knižnice
Zriadenie opatrovateľskej služby	Sociálny odbor
Rekonštrukcia domu smútku	Správca cintorína
Organizácie pôsobiace v obci	
Rekonštrukcia a zateplenie budovy materskej školy	Riaditeľstvo materskej školy
Materiálno-technické vybavenie a nákup nábytku v materskej škole	
Oprava hygienických zariadení v základnej škole	Riaditeľstvo základnej školy
Nákup materiálno-technického vybavenia a rekonštrukcia priestorov školskej jedálne	Vedúca školskej jedálne
Organizácia podujatí s tematikou ľudových slávností	Základná umelecká škola
Podpora účasti Dobrovoľného hasičského zboru a futbalového oddielu na súťažiach	Vedenie klubov
Iné organizácie a osoby	
Vybudovanie cykloturistického chodníka	Technická univerzita vo Zvolene
Údržba turistického chodníka k Čertovej skale	
Dobudovanie chodníkov a verejných priestorov	Projektový manažment
Vybudovanie zberného dvora a nákup materiálno-technického vybavenia	
Realizácia opatrení ochraňujúcich občanov a ich majetok v blízkosti potoka	

2.3 FINANČNÉ ZABEZPEČENIE JEDNOTLIVÝCH OPATRENÍ A AKTIVÍT, INŠTITUCIONÁLNEJ A ORGANIZAČNEJ STRÁNKY REALIZÁCIE PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE

Zdroj prostriedkov	Použitie prostriedkov
Prostriedky štátneho rozpočtu	Spolufinancovanie všetkých projektov navrhnutých na spolufinancovanie zo štrukturálnych fondov EÚ.
Prostriedky štátnych fondov	Spolufinancovanie projektov – aktivít z oblasti vzdelávania, kultúry, športu a ochrany životného prostredia (jednotlivé ministerstvá).
Prostriedky rozpočtu samosprávneho kraja	Nákup mobiliáru, informačný systém ulíc, materiálo-technické vybavenie a nákup nábytku v materskej škole, posilňovňa v prírode, kryté pódium.
Prostriedky rozpočtu obce	Spolufinancovanie prípravy a realizácie všetkých projektov.
Prostriedky fyzických osôb	Financovanie športových a kultúrnych podujatí (sponzorské príspevky).
Prostriedky iných právnických osôb	Financovanie športových a kultúrnych podujatí (sponzorské príspevky).
Úvery	Spolufinancovanie výstavby nájomných bytov.
Príspevky medzinárodných organizácií	Financovanie projektov z oblasti vzdelávania, kultúry, športu a ochrany životného prostredia.
Štrukturálne fondy EÚ	Spolufinancovanie investičných projektov, vzdelávacích projektov.
Príspevky neziskových organizácií	Spolufinancovanie investičných projektov, vzdelávacích projektov a projektov oblasti, kultúry, športu a ochrany životného prostredia.

2.4 SYSTÉM MONITOROVANIA A HODNOTENIA PLNENIA PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE S USTANOVENÍM MERATEĽNÝCH UKAZOVATEĽOV

Monitorovanie a hodnotenie plnenia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce budú uskutočňovať poslanci obecného zastupiteľstva a jeho komisie.

Doplnenie PHSR sa uskutoční formou vypracovania Návrhu na doplnenie PHSR, ktorý bude obsahovať konkrétne nové špecifické ciele, opatrenia, aktivity a úlohy. Návrh sa predloží na schválenie obecnému zastupiteľstvu. Ak doplnenie PHSR bude spojené s možnosťou získať finančné prostriedky, alebo bude vyvolané inou nevyhnutnou potrebou, môže sa kvôli tomu tiež iniciovať mimoriadne zasadnutie obecného zastupiteľstva.

Merateľnými ukazovateľmi jeho plnenia sú ukazovatele splnenia, nesplnenia resp. čiastočného splnenia jednotlivých cieľov predpísanými aktivitami.

2.5 ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZÁCIE PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE

Časový harmonogram realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce sa bude možné realizovať len za predpokladu podpory z jednotlivých dotačných systémov a systémov podpôr. Niektoré investičné zámery nie je možné realizovať bez uvedených podporných systémov. Zároveň obec musí mať dostatočné finančné možnosti na spolufinancovanie rozvojových aktivít, čo závisí od výberu miestnych daní a príjmu z podielových daní. Pri väčšine prípadov plnenia cieľov jednotlivými aktivitami je nutné počítať s vyššou administratívnou záťažou a so záujmom verejnosti. V ideálnych podmienkach by sa rozvojové aktivity mali realizovať podľa nasledovného časového rozpisu:

Cieľ	Aktivita	Termín	Výška finančných prostriedkov
Interaktívna práca s občanmi	Zriadenie pozícií dôverníkov jednotlivých ulíc a pridelenie ulíc poslancom pre zvýšenie komunikácie s občanmi	12/2012	-
Ochrana pred povodňami	Realizácia opatrení ochraňujúcich občanov a ich majetok v blízkosti potoka	12/2013	1.400.000,-
Rozvoj turizmu	Umiestňovanie propagačných materiálov do zariadení cestovného ruchu a zariadení určených pre služby občanom	12/2014	-
Zachovanie pamiatok	Rekonštrukcia Pomníka SNP	12/2014	600,-
Efektívna separácia	Zvýšiť množstvo separovaných komodít	12/2014	-
Moderný a estetický dom smútku	Rekonštrukcia domu smútku	12/2014	20.000,-
Zvyšovanie kvality života na vidieku	Nákup mobiliáru (lavičky, odpadkové koše...)	12/2014	15.000,-
Ekologicky efektívna materská škola	Rekonštrukcia a zateplenie budovy materskej školy	12/2015	153.000,-
Obnova ľudových tradícií	Organizácia podujatí s tematikou ľudových slávností	12/2015	1.000,-
Zachovanie pamiatok	Rekonštrukcia vojnových hrobov	12/2015	400,-
Občan s environmentálnym zmýšľaním	Propagovať dôležitosť nakladania s odpadmi environmentálnou výchovou, vytvoriť ekomotiváciu	12/2015	-
Prehľadná orientácia v obci	Vybudovanie informačného systému ulíc	12/2015	5.000,-
Ekologicky efektívne zdravotné stredisko	Oprava strechy a zateplenie budovy zdravotného strediska	12/2016	200.000,-
Separácia a spracovanie	Zriadenie malých kompostovísk	12/2016	15.000,-

biologicky rozložiteľného odpadu			
Športové vyžitie v prírode	Vybudovanie posilňovne v prírode	12/2016	5.000,-
Znižovanie negatívneho vplyvu na životné prostredie	Dokončenie verejnej kanalizácie	12/2017	600.000,-
Príjemné prostredie v materskej škole	Materiálno-technické vybavenie a nákup nábytku v materskej škole	12/2017	5.000,-
Hygienické prostredie v základnej škole	Oprava hygienických zariadení v základnej škole	12/2017	10.000,-
Rozvoj turizmu	Údržba turistického chodníka k Čertovej skale	12/2018	400,-
Priestor pre kultúrne podujatia	Nákup krytého pódia pre potreby podujatí organizovaných obcou	12/2018	10.000,-
Revitalizácia chodníkov a verejných priestorov	Dobudovanie chodníkov a verejných priestorov	12/2018	600.000,-
Verejné služby pre novopristahovaných občanov	Dobudovanie chýbajúcich inžinierskych sietí a verejného osvetlenia vo vybraných častiach obce	12/2019	200.000,-
Priestor pre kultúrne podujatia	Vybudovanie prírodného amfiteátra	12/2019	10.000,-
Preferovaná školská jedáleň	Nákup materiálno-technického vybavenia a rekonštrukcia priestorov	12/2020	25.000,-
Rozvoj turizmu	Vybudovanie nového cykloturistického chodníka a prepojenie existujúcich	12/2021	1.000,-
Tvorba priestoru umožňujúceho prívlev nového obyvateľstva	Výstavba novej nájomnej bytovky	12/2022	1.500.000,-
Zberný dvor	Vybudovanie zberného dvora a nákup materiálno-technického vybavenia	12/2023	500.000,-
Publikácia o obci	Vydanie monografie o obci pri príležitosti výročia prvej písomnej zmienky o obci (1225)	12/2025	600,-
Sociálne služby v kontexte možností obce	Zriadenie opatrovateľskej služby	priebežne	5.000,- každoročne
Reprezentujúce kluby	Podpora účasti Dobrovoľného hasičského zboru a futbalového oddielu na súťažiach	priebežne	každoročne
Vytvorenie tradície multikultúrneho festivalu	Podpora organizovania festivalu	priebežne	5.000,- každoročne
Zvyšovanie kvality bývania	Výsadba zelene, tvorba estetického a funkčného prostredia	priebežne	každoročne
Úzka spolupráca s	Pravidelné stretnutia s vedením	priebežne	-

organizáciami	jednotlivých organizácií		
Fungujúci obecný rozhlas	Rekonštrukcia obecného rozhlasu	priebežne	50.000,-
Udržiavané cesty a chodníky	Opravy a vybudovanie obecných komunikácií	priebežne	500.000,-
Rozvoj športovísk	Zabezpečiť údržbu a materiálno-technické vybavenie všetkých športovísk	priebežne	každoročne
Interaktívna knižnica	Podporovať všetky aktivity knižnice	priebežne	každoročne

3 ZÁVER

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča je strategický strednodobý dokument, ktorý určuje víziu rozvoja obce, prioritné rozvojové oblasti a strategické ciele ich naplnenia. Tento dokument je základným východiskom pre spracovanie ďalších materiálov rozvoja jednotlivých oblastí života obce.

Významnou vlastnosťou programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja by mala byť životaschopnosť tohto dokumentu. Živý dokument znamená, že súčasné poznanie a rozvojové potreby nie sú poznaním a potrebami konečnými, a že v budúcnosti sa toto poznanie a potreby môžu a budú dopĺňať a meniť. Preto by program mal zabezpečiť, aby v ňom aj budúce myšlienky a projekty našli svoje uplatnenie. Zároveň je dôležité, aby obec zmenami v programe nezľavovala z najdôležitejších rozvojových princípov a hodnôt. To znamená, že obec by si dlhodobo mala udržiavať svoju víziu a strategické ciele a mala záujem o realizáciu takých zámerov, ktoré túto víziu a ciele podporujú.

Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča je otvoreným dokumentom, ktorý bude ročne vyhodnocovaný a aktualizovaný na zasadnutiach obecného zastupiteľstva pri predložení záverečného účtu obce. Vedenie obce je povinné presadzovať doplnenie rozhodujúcich cieľov a opatrení do Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja pri jeho aktualizácii.

Finančné vyčíslenie jednotlivých aktivít v Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Budča je iba orientačné. Pri schvaľovaní financovania jednotlivých úloh, vyplývajúcich z aktivít, sa bude prihliadať na ich dôležitosť a dopad na hospodársky a sociálny rozvoj obce. Viaceré úlohy sa môžu realizovať v rámci bežnej prevádzky obecného úradu, mnohé však vyžadujú náročnejšie finančné a personálne zdroje a spoluprácu s inými subjektmi.

Nevyhnutnou podmienkou „života PHSR“ je administratívne zabezpečenie jeho realizácie. Príprava PHSR predstavovala tvorivú činnosť so zapojením širokej skupiny odborníkov a laikov, ktorí doň vložili svoje poznatky a skúsenosti. Realizácia zas vyžaduje pravidelnú systematickú prácu skupiny odborníkov, pracovníkov obecného úradu ako aj poslancov obecného zastupiteľstva.

Monitorovanie PHSR budú uskutočňovať komisie poslancov obecného zastupiteľstva v Budči a obecné zastupiteľstvo .

Doplnenie PHSR sa uskutoční formou vypracovania Návrhu na doplnenie PHSR, ktorý bude obsahovať konkrétne nové špecifické ciele, opatrenia, aktivity a úlohy. Návrh sa predloží na schválenie obecnému zastupiteľstvu. Ak doplnenie PHSR bude spojené s možnosťou získať finančné prostriedky, alebo bude vyvolané inou nevyhnutnou potrebou, môže sa kvôli tomu tiež iniciovať mimoriadne zasadnutie obecného zastupiteľstva.

4 POUŽITÉ ZDROJE

Lokálna Agenda 21 Príručka pre samosprávy. Dostupné na:

<http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.celodin.org%2Ffiles%2Fsk%2F256.rtf&ei=kiGuUMzrGu324QSpq4DQDA&usg=AFQjCNEX8IH8EuOY47bc9aeHrNGhvxjftA>

Námety od občanov získané z dotazníkového prieskumu. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Námety od občanov získané z verejného prerokovania. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Národný strategický referenčný rámec 2007 – 2013. Dostupné na:

<http://www.nsrr.sk/dokumenty/zakladne-dokumenty/>

Ostatné existujúce koncepčné materiály. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Program hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja 2007 – 2013. Dostupné na:

<http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/dokumenty/2012/program-hospodarskeho-socialneho-a-kulturneho-rozvoja-banskobystrickeho-samospravneho-kraja/strategia-phsr-2007-2013-akt-2011.pdf>

Programový dokument obce Budča. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Príručka na vypracovanie Programu hospodárskeho rozvoja obce s aplikáciou strategického environmentálneho hodnotenia. Dostupné na:

<http://www.udrzatelnemesta.sk/uploads/Prirucka-PHSR-SK.pdf>

Programový dokument Mikroregiónu Adela. Dostupné na:

<http://www.budca.sk/uzemny-plan-obce.phtml?id3=25323>

Regionálny operačný program. Dostupné na:

<http://www.ropka.sk/>

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí. Dostupné na:

<http://www.urbion.sk/ww2/wp-content/uploads/2011/01/Štandardy-minimálnej-vybavenosti-obcí-skrátené-znenie.pdf>

Štatistické informácie evidované na Obecnom úrade v Budči. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Štatistické informácie, správy a hodnotenia zo Štatistického úradu Slovenskej republiky. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Štatistické informácie, správy a hodnotenia z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodov Slovenskej republiky. Dostupné na:

[vyžiadanie z Obecného úradu v Budči](#)

Územný plán obce Budča. Dostupné na:

<http://www.budca.sk/uzemny-plan-obce.phtml?id3=25323>

Vyhodnotenie dotazníkového prieskumu. Dostupné na:

<https://docs.google.com/spreadsheet/ccc?key=0Arr9mruMtdC1dFVjWHZGQ3FjSEhDOUI0Y3pidXhLVnc#gid=0>